

AZ 1607-IKI HAJDÚLÁZADÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY.

FORGÁCH FERENCZ ESZTERGOMI ÉRSEK THURZÓ GYÖRGYHÖZ.

Spectabilis ac magnifice domine, et affinis observandissime.

Post salutem et servitiorum meorum commendationem. Az gonosz hirhez képest, melyet az bátyám ir az hajduk felől, hogy az Tiszán által jöttek volna és *Tályánál, Tarczánál* szállottak volna meg és hogy senki ellenek nem akarna fel ülni, nem mulathatom el, hogy az vármegyéknek ne irnék, kérvén ő kegyelmeket, hogy hazájoknak oltalmára és ő felségéhez való hvségekért fel támadgyanak mert készületlen találván ő kegyelmeket az hajduk, in servitutum redigent és ő felségét az bosszu állásra fel indittyák. Kérem annak okáért kdt, legyen kgd jó törekedő az vármegyéknél, hogy ne késsenek hanem az szükségnek mi volta szerint fel kelljenek és az ő felsége országát és magok hazáját efféle kóborlók ellen segítsék óltalmazni. Kgd is mind tanácsával, mind erejével az ő felsége méltósága mellett ki támadgyon, és ezeknek az gonosz embereknek ne engedgye lábot venni. Továbbá ő felsége Matthias herczeg urunk énnékem parancsol, hogy az tanácsurakat egybe gyűjcesem és ő kgyemek opinióját vegyem, mit kellenék az uj motus ellen cselekedni, hogy tovább ez a tűz az országnak romlására ki ne terjedgyen. Nem akarom kgdet az messze és gonosz utnak miatta Pozsonban fárasztani, hanem kérem kgd't irás által adgya meg opinióját, mivel kell ennek az gonosz uj rebelliónak elejit venni, hogy ő felségének sietséggel adhassam tudtára. Ezeknek utánna

Isten tarcsa meg kgdt. Datum Zakolczæ 26. novembris Anno 1607.
Spect. ac. Magn. Vestra

Addictissimus servitor et affinis
Franciscus Forgach. mpr.
Archiepiscopus Strigoniensis.

Kérem kgdt az vármegyekre szóló levelet ne neheztellje elküldözni.

Kivül : Spectabili ac magnifico domino Comiti Georgio Thurzó de Bethlennfalva etc. etc.

NAGY ANDRÁS LEVELE EGY ÖSMERETLEN NAGYSÁGOSHOZ (UGY-
LÁTSZIK NYÁRY PÁLHOZ).

Zolgálatomat ajánlom nsgodnak mint kegyelmes uramnak, Isten szerencséltesse nsgodat minden dolgaiban. Megadák énnekem a nsgod levelét, melyből értem nsgodnak sok rendbeli fenyegetését és intését, holott nsgod azt írja, hogy még ez ideigi nsgodat német császár semmi némü dolgokban meg nem háborította. Jól tuggyuk mi is hogy nsgdat több egynehány tekintetes nagy urakkal megtartotta mindenekben, azt is írja nsgod hogy nem az német adott erre a föltámadásra okot. Akarjuk azért nsgdtul megtudni ki akarattából cselekettek az Commissarius urak egy néhány mód nélkül való dolgokat. Első az, jól tudgya nsgtok hogy a mely jószágot az istenben elnyugott kgyelmes fejedelmünk nekünk ország akarattából jámbor szolgálatunkért, sok vérünk hullásáért és nagy summa fizetésünkért adott volt, mi legyen az oka hogy minket abban meg nem tartottak az Cassai gondviselők. Egy néhányszor sollicitáltuk az Commissariusokat felölle hogy bocsássák kezünk-höz Kálló városát, Hatházat több egynehány pusztá telekekkel egyetemben. Sőt egynehány nemes vármegyéknek is irtunk felölle. Minekünk sohonnet semmi válaszuk nem jöve felöle, hanem az Commissarius urak keményen fenyegettek bennünket az mi saját jószágunkért kit karóval, kit istrággal, kit fegyverrel, sőt oly levelet attak Kállóban mind Tokayban, hogy mindenütt kergesenek és fogjanak bennünket. Mely sok kergetés és fosztás im-

már fölöttébb is vala az mit rajtunk cselekednek vala az kállai es tokaji vitézek, ugy annyira hogy immár nekik semmi egyéb ellenségek mi nállunknál nem vala az kikkel csatázhattak volna, holott tudgya azt nsgtok, mikor minket le szálléta nsgtok, akkor azt mondá nsgtok, adott az ország helt, oda menjünk és ott lakjunk, minket senki meg nem háborét. Sőt két hó pénzt is igére akkor nsgtok nekünk, azért mi akkor nagy engedelmesen le szállánk, ki attya házához, ki attyafia házához, kinek hol volt helye. Mi senkit nem bántottunk, hanem az sajátunkból éltünk. De nem hogy abban az jószágban maradhattunk volna meg, a melyet az ország adott volt de az saját jószágunkban sem maradhattunk meg az kállai és tokajiaktól. Látván azért ezt az iszonyuságot a melyet rajtunk jámbor szolgálatunkért cselekednek vala, teljességgel el keseredénk mind kicsintől fogván nagyig, gondolván azt magunkban jobb minékünk mind egy lábíg le vágatnunk magunkat az sajátunkért, hogy nem mint minket nyakon kötve hordozzanak jámbor szolgálatunk fölött. Adgyon Isten előtt okot a ki ennek az indulásnak volt első indétója ne mi, mert oka mi nem vagyunk semminek, kit az igaz Isten jól lát. Holott pedig az német vitézekkel fenyeget bennünket nsgod, hogy nsgoddal egyetemben mind egy lábíg le vág bennünket, és a mely megmarad is bennünk Török országból fogja nézni Magyarországot, nincs mit tennünk, ha az jó Isten elvégezte felöllünk, be kell teljesedni. Halljuk eleitől fogván, hogy az két tar között az egy hajasnak el köll veszni, mely mondás félő hogy be ne kezdgyen teljesedni az mint most az állapot vagy on országunkban. Hogy ha nsgtok az mi veszedelmünkön örül, mert mikor az szomszéd háza ég, ember bár az magáét is félcese otthon. Holott pedig nsgd azt írja, hogy nsgod magára veszi azt a dolgot, nsgod megszerzi minekünk az mi jószágunkat, nsgodnak megszolgáljuk hozzánk való jó akarattyát. Az ellőtt nyilat ember vissza nem vonhattya, hanem kérjük nsgtokat, hogy nsgtok viselljen jó módgyával gondot nemes országunkra, kiért még az maradékunk is mondhasson jót nsgtok után. Az mi legjobb nsgtok azt cselekedgye, de mi semmiképen módgyát nem arányzuk le szállásunknak. Nsgod külgye bizonyos meghitt két jámbor fő szolgáját közinkbe, kik által nsgodnak izenhessünk meg akaratumkat és szándékunkat. És a mi némü híreink vannak azokat is érté-

sére adgyuk nsgodnak. — Isten tartsa meg jó egészségben nsgodat.
Datum ex Szepsi 28 die 9bris 1607.

Nsgodnak jó akaró szolgája

Nagy András, mezei vitézeknek
fő kapitánya.

ALAGHY FERENCZ FORGÁCH ZSIGMONDHOZ.

Spectabilis ac magnifice Domine etc.

Hogy ez egynehány napokban nsgodnak nem irhattam, nsgodat kérem megbocsássa, mert ha az hajduság ott Kassa táján nem volt volna, eddig egynehányszor megtanáltattam volna nsgodat vagy magam is fel mentem volna nsgodhoz. Tudom mindazonáltal nsgod mindeneket jól ért.

Az minémü tractatust indított légyen Báthory uram Patakon az hajdusággal, tudom az is nyilván nagyon nsgodnál. Homonnay Bálint uram is ő nsga az vármegyével együtt követeket bocsatott hozzájuk, kik ma reggel indultanak el. Az Homonnay uram ő nsga követe az fő hadnagya *Kotta Benedek*, ki az attyát is régtől fogván szolgálta, Zemlin vármegye követe: *Bornemissza Máthé*. Az követésnek summája csak az, hogy jelencsék meg akarattvokat mit akarnak, mi okból támattak fel, miért gyalázzák Homonnay Bálint uramat azzal, hogy ő támasztotta volna fel őket, és hogy levele is nállok volna. Kévánja az ur, hogy ha nállok vagy az ő nsga levele, keze írása, mutassák meg, mert ezt az nagy gyalázatos nevet nem akarja magán viselni, sőt kész is meghalni hogy sem ezt az nevet és gyalázatot el szenvedgye. Holnap az követek meg jönnek, mi válasszal azt még nem tudjuk. Az idő igen rövid, immár csak öt nap vagy benne. Nsgod és kglmetek ugy informálja Homonnay Bálint uramot az békesség dolgáról hogy véghez menyen, ha az hajduknak felettébb való kívánságok nem lészen, mert az mi hadunk igen kevés, az hajduság sok, félő hogy meg ne nyomjanak bennünket és az országot el ne vesszessék.

Az két ur ugymint Homonnay uram és Báthory uram bizony igen szivek szerint fogták az dolgot az hajduság ellen az ő felsége hűsége mellett, de igen panaszolkodik Homonnay uram, hogy

kevesen jönnek melléje. Ma érkezék Homonnay György uram is be az ő hadával és Ungh vármegyével, szép kevés haddal, lovassal és gyaloggal, de által költöztek Zemlinnél az Bodrokon, kit a mint eszembe vettem Homonnay Bálint uram neheztel, mert Báthory uram azt kívánna, hogy Homonnay Bálint uram minden hadával melléje menyen és Patakra szálljon, ki oly szoros hely, hogy ha körül veszi az hajduság, élésit mingyárt elfoghattya, éhvel is meghalnak ott benn, mert az nagy vizek miatt mostan az Bodroglakról senki nem mehet Wajda felől Patakra, csak egy lovas is, kiről ma eleget consultálkodtunk Zemlint, Homonnay Bálint uram, Homonnay György uram, Czobor uram, én, Daróczy uram és többen is a kik ott voltunk. Nekünk fejenként úgy tetszett, hogy tágasabb és alkalmatosabb hely volna sokkal is Zemlin Pataknál, mert az élést itt el nem foghatná a hajdu. Mindazonáltal hogy Báthory uram azt kívánja, hogy Patakra menyen az ur, nsgod is ugyan azont parancsolja, azt mongya Homonnay Bálint uram, hogy ahhoz is kész, noha Patak alkalmatlan hely, de ne mondgyák azt, hogy ő rajta mult volna semmi dolog el. etc. Ex Paczen 28. novembris anno 1607.

S. ac M. D. v.

Servitor sincerus et addictissimus
Franciscus Alaghy.

DARÓCZY FERENCZ KIR. TANÁCSOS FORGÁCH ZSIGMONDHOZ.

Spectabilis ac magnifice Domine etc.

Az ur Isten nsgdot minden jókkal áldgya meg. Tegnap érkezék Zemlyénre Homonnay György urammal és ott találván Homonnay Bálint uramnál két szolgáját Báthory uramnak Lónyay András és Chomaközy Péter uramékat, kiket követségbe küldött volt, azt végezték az urak és meg is izenék Báthory uramnak, hogy ma vagy ő nsga jöjjön Patakrul a vele való haddal Zemlyénhez, vagy ha azt difficultálná Homonnay uramék mennek Patakra hadokkal és a vármegyékkel, mivel e két helynél alkalmatosb hely nem intézhetünk a hadaknak együtt létére. — Zemlyént pedig ugyan nem is neveztük volna, ha az Patak állapottyába ez egy dif-

ficultás nem volna, hogy az árvíz a kis pataki mezőt Vajdáig mind elfogta és a Bodrogrközrül nem hogy élést vihethnének oda, de sem lovas sem gyalog nem mehet innen Patakra. Még a válasz meg nem jött Báthory uramtul, a melyik helt ő nsga választtya min-azonáltal minthogy messzünnen fáradott segítségünkre azon maradunk mi is meg. — Báthory urammal ha öszve érkezünk, öt ezer emberünk lészen, taraczk ő nsgánál is négy vagyon, Homonnay Bálint uramnál is annyi.

Az hajduság állapottyát a mi illeti ebbe vagyon, hogy Báthory uram Patakra szállott a hajduság nyomába volt mindgyárást, és a mint ott a pataki mezőn megmutatták rendelt seregekbe magokat, lehettek öt ezeren, kopjások három száznál nem volt fellyebb, kikkel Báthory uram a mint Lónyay uramék beszéllék, kész lett volna megvini mindgyárást is, de az várasbeliekbe nem tapasztalta azt a sinceritást hozzájok a mely kívántatott volna, gondolhatta azt is, hogy az harcznak szerencséje előtt alkalmatosb a concordiát tractálni velek. Hitet adván azért egymásnak, egy hétig való induciot csinált a hajdusággal ily okkal, hogy Patakrul vissza szállyanak és Kereszturon innen ne legyen hajdu, hanem Tarczalon, Szántón, és Szerencs táján legyenek vesztegségbe, peniglen ez idő alatt Báthory uram is Homonnay Bálint és György uramékkal együvé száll és tractát inditnak velek, az egy hét Hétfőn telik ki. Mondotta azt a hajduság, hogy ő nekik igyekezetek a volt, ha az urak consentiáltak volna velek, hogy Homonnay Bálint uramot a Tiszántul fogva Bécsig tötték volna királlyá; Báthory uramot peniglen a Tiszántul való földdel Erdéli vajdává, de ha nem akarják ámbátor Császár urunk ő felsége legyen magyar király, de ily okkal, hogy az ő jószágokat ő felsége meg adgya és Homonnay Bálint uramot tegye Cassán generalissá. Micsoda conditiókat proponállyanak ezután, meg értjük. Az uraknak tetczenék, hogy nsgtok közül egyik ki jőne közikbe és a tractálásban cum autoritate jelen lenne, reménségek oly is vagyon, hogy alkuvásképen le szálléhattyak a hajduságot. Mind azonáltal nsgd éjjel nappal siettesse a felső vármegyéket, jöjjenek hozzánk, legyen ostor is a kezükbe. A nemesség fejenként az ő felsége hívségébe álhatatos, de ha német hadat értenek, hogy jó segítségekre, kétségek kezdenek — ugyveszem eszembe — az oltalomba lönni. Hiszem Istent, hogy magyarral is árthatnak ezeknek.

Homonnay György uram állapotját a mi illeti, kit nsgd ir, hogy animáljak ne desistaljon a bono proposito, bizonyosan irhatom nsgd-nak, hogy vere Cæsarus, és ha senki meg nem segitené Báthory uramot is, elvégezte hogy a vele való négy száz lovassal és négy száz gyaloggal mellé mennyen és Báthory urammal együtt ultimam fortunam tentet az ő felsége hűsége mellett, bizvást nevelheti ő felsége ezt az urfiat. — Homonnay Bálint uram is azt mongya, hogy sem mint hátra menne a hajduság előtt, s arra kelne a dolog foglyá is kész volna inkább magát adni nekik, mind addig resistálna ellenek. A jó igyekezetben Isten confirmállya a jó urakot.

Tegnap juta egy szolgám Székelhidrul, az erdéli had jövelele felől oda semmi hirt nem hallanak. Ide jövet Terebesen szállottunk vala meg Homonnay György urammal, oda hozák a hirt, hogy itten közel volna mintegy negyedfél száz hajdu egy faluba, kikre mindgyarást lovassát, gyalogját rájok válogatván felverte őket. Fogva hetvenig valót ítélem hozának benne, menyi holt meg benne, bizonyosan nem tudhatjuk. A fő Capitányokat is Koron Gergelt, ki Zemlin vármegyei nemes ember, vicéjével egybe megfogták és nyakon kötve gyalog a sárba hordoztattya őket gyalogi között. Két zászlójok volt azt is el nyertek, és im mind kettőt beküldötte nsgd-nak. Eltesse Isten nsgdt sokkáig jó egészségben. Datum ex Zomothor 29. novembris anno 1607.

S. ac. M. D. V.

addictissimus servitor
Franciscus Daróczy de
Deregnyő.

FORGÁCH ZSIGMOND THURZÓ GYÖRGYHÖZ.

Spectabilis ac magnifice domine, affinis mihi observantissime etc.

Sok jó szerencsével és minden boldog áldásival látogassa meg Isten kgdet. Az kgd levelét énnekem megadák melyet nagy örömmel vöttem és értettem, mivelhogy ritkán is veszem levelét kdnek. Panaszolkodik azon kgd hogy ritka írásommal látogatnám

meg kgdt, de mivelhogy az posták még helbe nem állottanak és oly bizonyos embert ritkán kaphatok, kiről kgdnek bizonyosan irhatnék: mindazonáltal azért mind Ketzer uramtul s mind egyebektül per occasionem irtunk kgdnek.

Elhittem azt, ez az nyomorult ország minémű nagy inségben és veszedelemben vagyon az gonosz Istentelen hajduság miatt, kgdnel nyilván vagyon. Bizonyos dolog az, ugy anyira vagyon el benne, hogy ezelőtt való veszedelmet sokkal fölyül haladja. *Nincs oly nemes udvarház, nincs oly templom kit fel nem törnek, mind nemest, nemtelent ölnek, vágnak: sőt ujonabban vadnak az szándékban hogy inkább elpusztítják és rontják az egész országot s török kézbe ejtsék, hogy sem mint német fejedelmet uraljanak.* Ide is reánk eljöttek vala, de az mint láttuk ugyan felesen vadnak. Értvén pedig azt hogy az dolog kedvek szerént nem esik, vissza mentenek. Abban voltanak az szándékban nyilván egy akarattul, hogy Saros és Szepes vármegyére menvén, s ott mindeneket feldulván rakodva vissza térjenek. Árvát is igen emlegették, mert nem felejtik el az rajtok tött bosszut. De megütköztvén Báthory Gábor uramnak a Tiszán tul való vármegyékkel ide hozánk segítségre jövetelében, vissza szállottanak, s széllel *Szerencs, Szikszó, Tarczal* és *Keresztur* körül feküsznek. Hogy ha pedig valamiképen jó szóval őket leszállíthatnák, Homonnay uram és Bátorj uram tractában indultanak velek, az mint megérti kgd az includalt leveleknek mássábul.

Báthory Gábor uram az Tiszántul való vármegyékkel és maga szép szerivel Patakhoz szállott. Homonnay Bálint és Homonnay György uram Zemlyén s Ungvármegyével Zemlyenhez. Minekünk pedig ily igyekezetünk vagyon, hogy én magam Mágochy urammal együtt Sáros, Szepes, Abaujvár, Thorna és Gömör vármegyékkel, Istennek segítsége velünk lévén, ez jövő hétfőn vagy kedden kiszálljunk. Bizony uram igen jó és hasznos volna, ha kgd is onnan Liptó, Árva, Turócz, Trencsén és az több ott való vármegyékkel ide Jászó felé ballagna, Kolonich uram pedig az oda való végbeli vitézekkel és egynehány vármegyékkel Szendrőhöz szállana, hogy így megértvén az ellenség, hogy az ország minden felől reájok támad, hamarébb elszáljon és megrémüljön.

Kérem azért kgdt mint jó akaró uramot, kgd most minden igyekezetivel abban munkálódgyék, és azt cselekedgye, hogy ennek

az ellenségnek minden felől tempestive resistálljunk, mert ha valamiképen erőt vehet magának és igyekezetiben elő mehet, általán fogván elvesztik és pusztítják az egész országot s török kézben ejtik. Evvel pedig késni nem jó, mert periculum in mora. Im irunk ő felségének is felőlle, kérem kgldet külgye meg kgd. A postákat is nem állották helyben s bizony nagy fogyatkozással vagyon, mivel hogy sok szükséges dolgokat ő felségének in tempore meg nem irhatunk. Tarcsa meg Isten kgdt jó egészségben. Datum *Cassovia* die 30. novembris Anno 1607.

S. ac. M. V.

servitor et affinis addictissimus
(Forgách aláírása hiányzik.)

FORGÁCH ZSIGMOND THURZÓ GYÖRGYHÖZ.

Spectabilis ac magnifice Domine affinis mihi etc. etc. Az mostani állapotunkról akarom kgldet megtudósitanom. Az hajduság feltámadása miatt nag yromlás és kín találá szegény hazánkat, mert ők egyfelől mi másfelől egymás ellen insurgalván pusztítjuk az országot, mert csak itt az kis darab fődről hat ezer ember az két féle hadba vagyon fenn. Istennek nagy átka hazánkon, mióta az török barátságának hívének az magyarok, azóta semmi előmentek, békességek nem lehet, egy veszedelem a másikat ott eri.

Az urak ide az fődre mind szép hadakkal, lovassal gyaloggal mind fenn vadnak, az vármegyék azonképen itt Patakon, azért kívánnák azt, hogy közikbe jöjjen Cassáról mert magok között meg nem alkodhatnának, és el is kellene oszlaniok, ha előttök járó nem lenne, látván azért ő kglmeknek ő felségéhez való nagy hívséget és jó indulattyát, ki jövék ide Patakra holott sok szép hadakat előmbe hozván személyek szerint az urak nagy tisztességgel vivének be. És másnap együvé gyűlvén nagy szeretettel kívánnák, hogy én legyenek előttök járó és készek mindenekbe szót fogadni. Ő felsége méltóságára tekintvén, én is ajánlottam igaz jó szolgálatomat ő klmeknek. Hónap azért elrendelvén az hadaknak menéseket Szerencs felé szállunk hajdu uramék eleiben, oda követeket küldnek az hajduk cum plenipotencia, hogy végezzenek velünk, kikkel ha

jó módgyával végezünk jóval jó, ha nem armis res dirimetur deo favente. Most kellene ha onnan kgltek valami segítséggel érkezhette, magyar hadakkal bárcsak ezer lovassal ezer gyaloggal, mert most válik el egyszer az szeginy országnak állapottya. Mi azon leszünk, hogy által menyünk ez tentation is Isten segítségével. Bizony nagy buzgó hivségeket mutattak az ide való urak és várme-gyék most ő felségéhez, magokat (így) sok köcséggel, fáratsággal semmit nem gondolván. Méltó vón, hogy ő felsége levele által meg-köszönje az uraknak és országnak ez mostani nagy kölcséggel való megmutatott hivségeket, igen megvigasztalódnának enyi sok kárvallásokban. Ő felségének ez idei jövedelme mind semivé lón, az sok bor buza az dézmákból mind oda vagyon, én nem tudom soha az végbelieknek honnan lészen meg az ő fizetések, ha ő fel-sége pénzt nem küld alá.

Kgdnek gyakrabban irnék, de oda menő embert nem min-denkor kaphatok. Éltesse Isten kgdt minden jovaival. *Datum ex Castris ad Sáros Patak* positis 6. decembris Ao 1607.

Spect ac. M. V.

servitor et affinis addict.

Comes Sigmundus Forgách
de Gimes.

Spect. ac. Magn. Domino Comiti Georgio Thurzo etc.

BOSNYÁK TAMÁS FÜLEKI KAPITÁNY THURZÓHOZ.

Nsgodnak mint énnekem jó akaró patronus uramnak aján-lom szolgálatomat etc. etc.

Az nsgd levelét énnekem Dersffy uram Zólyombul megkül-dötte, mellet kedvesen és nagy szeretettel vettem, az mi az nsgd parancsát illeti az én hív és igaz szolgálatomban ngod kétes ne legyen, hogy nem irtam ez korig nsgdnak oka az, hogy felette messze lakik nsgd és annak az elküldésében nincs módom. Gon-doltam azt is, hogy másfelől is mindeneket tuttára adnak nsgdnak. Az mi az ide való állapotot illeti nsgdnak azt irhatom bizonyosan, hogy az hajduság mindenestül erre indult fel, két csoportban jönnek,

az gyalogja négy ezer egy csoportba jönnek, az lovassa ismét ezenként csoportban jönnek. Sőt már el sem végezhettem az nsgd levelének olvasását, hogy az elől járója ide érkezék, ugymint Elek János ezer lóval, *Losoncra* akart szállani. Én mind lovassal, gyaloggal kimentem vala eleibe, ugyan az végre hogy meg harczolljunk velek, de nem adák harcznak magokat, hanem mihelen meglátták seregünköt, idején visszatérének, és itt *Osgyán* táján telepettenek le. Holnap reméllem, hogy jobban megerősítik magokat és úgy fognak jöni. Mi szándékjok legyen, semminek bizonyosan végére nem mehettünk. Egy szájjal az kiáltják *Bálint az királ*, kibén hazudnak, mert bizonyosan végére mentem, hogy csak török practikája, kit mind ez napig az közhajduság nem tud és ért, hanem vagy négy Capitán, az kiknek az budai passa nagy ígéretet és adományt tött. Immár azért lassan lassan eszekben vették és reméllem hogy ő magok agyon verik azokat az Capitányokat.

Az felföldi urak Cassa táján szép haddal vannak, nem tudom miért nem merik vissza verni. Mostan oda frigyek vagyon, gyűlést is hirdettek, az hajdu Capitánokban is ott lesznek. Abban vagyunk az reménségben, az szép szóval le szállítták őket, ezek is az hajduk arra ajánlják magokat, valamit ott végeznek ahhoz tartják magokat, de mint hihessen ember nekik, nem látom, mert nem kellene erre jönni, ha békességet akarnának. Még sohult ellenségek nem találkozott csak hanem mi, sokat is hordattam ide bennek, kiért igen haragsznak reám.

Ha generalis Capitány urunk és az vármegyék valamit akarnának, idején ellenek kellene állanunk, mert ezek naponként nem fogynak, de inkább szaporodnak, ha egy kis szarvat vehetnek, nehezebb lesz velek birnya. Most még külső segítség nélkül is birtatnánk velek. Az török semmi segítséget nem adhat nekik, mert igen félnek csalárdságotul. Ha az felföldi urak azt efficiálhatnák, hogy az törökre fordíthatnák, az minémü állapottal most az török vagyon, kétség nélkül kikeletig az . . *Dráva* tartaná meg őket. Nsgd is incse az vármegyéket szorgalmatosan, hogy valóban fogják az dolgot, és együvé menyenek, hogy segítséggel lehessenek egymásnak és abba mesterkegyenek, hogy idegen segítséget ne kellesék behozni az országban. Nsgdnek most ennél több hirt nem tudok írni. Ezután is örömet írok, ha módom lészen az elküldés-

ben és engedtetik az hajduktól. Isten tarcsa meg nsgdat sok eszten-
deig jó egészségben. Datum in *Filek* 8. Xbris Ao. 1607.

Nsgodnak alázatos szolgája

Bosnyák Thamás sk.

FORGÁCH ZSIGMOND RÁKÓCZY FEJEDELEMHEZ.

Illustrissime domine et compater observandissime etc.

Az itt való állapotunkról tudom nsgdnak ir bőségesen Szuhai uram, az átkozott hajduk miatt itt nsgdnak sok kára következék az hadak miatt stb. Az hajduság Rimaszombatig ment vót fel, de ugy hozák az híret az éjel, hogy vissza fordult, vélem hadakat érezvén előtte, még is inkább bizik ide, mi is az hadakat együvé szállítjuk és azon leszünk, hogy vagy békesség vagy fegyverrel, édes hazánkat megoltalmazzuk. Az budai bassa irogat az várme-gyékre, hogy az hajdukra ne támadgyanak, mert törököt, tatárt küld reájok érette. Igy tartják ők meg az békességet, maga nem az hajdukkal végzett vala, hanem az királlyal és nemes országgal, ők adván azért az békességnek felbontására okot, én azt reméllem hogy császár urunk hadat indít ellenek, ki soha jobbkor nem lehet mint most, minthogy magok között vagyon ilyen nagy vissza vonyás. Az ur Isten talán könyörülni akar az szegény magyar nem-zeten és meg szabadítja az töröknek régtől fogva való igájától.

Hogy nsgd Sennyey Miklós uramot és Rédey Ferencz ura-mot ki külte, igen jól cselekette nsgd, talán ő kglmk által az haj-dusággal jobban végezhetünk. Holnap küldnek ide Szerencsre bizonyos követeket hozzánk cum plenipotencia. Meglátjuk mi jót végezhetünk velek stb. stb. Datum Tarczal 11. decembris Ao. 1607.

Comes Sigismundus Forgách de
Gimes mpr.

Kivül: Illustrissimo et magnifico Sigismundo Rákóczy, electo Waywodae Transylvaniae, sacrae Cæs. Reg. Mttis Consiliario et Comiti Comitatus Borsodienis etc.

FORGÁCH ZSIGMOND RÁKÓCZY ZSIGMOND FEJEDELEMHEZ.

Illustrissime domine stb.

Bornemissza Miklós uramot kelleték nsgdhoz be küldenünk, hogy nsgdat tudgya minden itt való állapotunkról informálni, kiről nsgdnak irtunk és izentünk bőségesen, adná Isten nsgd jőne közelebb hozzánk, és az segítséget küldené el, mert az ellenség Rimaszombat felől hadakat érezvén vissza fordult Szikszó felé. Maga *Nagy András* Szentpéteren vagyon, hadai Apátfalván, Szilváson és ott az falukon . . telepedett le. Látják az hitván emberek, hogy el szánt igyekezeteket véghez nem vihetik, immár csak csavorognak és rettegnek, értvén az hadaknak gyülekezetit. Kérem nsgdat valami 500 kopjást és ezer puskás gyalogot mentül hamarább lehet külgyön nsgd, hogy meg ijedvén annál hamarább leszálljanak, és ne vessessük el édes hazánknak legkisebb, fogyatkozottabb maradékját stb. stb. Datum *Geönczön* 19. decembris Anno 1607.

Comes Sigismundus Forgách de Gimes.

UGYANAZ UGYANAHHOZ.

Illustrissime domine etc.

Immár az debreczeni embert elbocsátottam vala, hogy érkezik olyan hirünk hogy *Nagy András* Mérára szállott és Halmajnál által akar reánk költözni nagy sokasággal, mert igen megfelelesedtenek. Hogy azért enyi főurat és vármegyéket az egész ország veszedelmével szerencsére ne vessek, tetszék az hadakkal Kassához magunkat csatlanunk és az alsó Magyarországi segítséggel, ki már utban vagyon Kolonics urammal, magunkot egybe csatlanunk, és jobb módgyával velek megvinunk. Mert most ugy meg kevesedett hadunk, hogy három ezernél feljebb sokkal nincsen, mint az vármegyék hadai ők sokáig meg nem álhathják stb. Datum *Gönczön* 19. decembris Ao. 1607.

Comes Sigismundus Forgách de Gimes.

UGYANAZ UGYANAHHOZ.

Illustrissime ac magnifice domine etc.

Szintén meg irtam vala az első levelemet, hogy érkezék az nsgd levele, kibem értem, hogy nsgd tudakozódik az ide való állapot felől stb. Minthogy az ellenség előttünk volt közelebb Cassához minálunknál, tetszett az mindnyájunknak, hogy Cassa mellé szálljunk, és ezt az helt, kitől ez az egész föld függ, oltalmazzuk. Ez okból irtam vala nsgdnak, hogy legyen nsgdnak vigyázása Kálólóra, s Tokayra. De nem úgy hogy az nsgd segítsége ebben meg tartozódott volna, mert Tokayt az vizen, hajókon minden felől megsegéthetni, hanem nsgdat kérem, nsgd az mely segítséget már el indétotta, költöztesse által Tokaynál az Tiszán, nem szükség Vásárhelyre fáradni, mert hála legyen az Istennek, most is békeség alatt mindenfelől békességes járásunk vagyon, s ha szintén az ellenség frigy alatt nem volna is, Tokaynál mindenkor békességesen által költözhetnék az had, mert az lövés alatt az révet megtalmazhatni, s ha kívántatnék ismét békességesen vissza mehetnék onnan. Innen kell uram oltalmazni az Tiszántul való félt is, mert ha ez föld valami periculumba jut, az Tiszántul való föld sem marad anélkül. Az békességet . . . Homonnay Bálint uram, Mágochy uram, Rédey uram, Segnyey uram, és több fő fő emberek tractállják, s ollyakat igyekeztünk oda választani, az kik az hajdúkkal tractálni tudnak, s tudgyák minden természeteket is. Mit végezessenek velek, még nem tudgyuk, hanem jobb volna s felette szükség is, hogy nsgd az segítséget küldené ide mellénk sietve, mert ha az erdéli segítséget értenék az hajduk, könnyebb conditiókkal végezhetnénk velek stb. Datum Cassoviæ ultima decembris Anno 1607.

Comes Sigism. Forgách de Gimes mpr.

(A levelek eredetije az Országos Levéltárban a Thurzó és Rákóczy cs. iratai között.)

Az ináncsi béketárgyalás, melyről Forgách utolsó levelében emlékezik, mint a bevezető sorokban is érintettük, eredménytelenül oszlott szét. A hajdú-mozgalom azonban csakhamar más irányt vett, nem emlegették többé Homonnayt, de *Báthory Gábor* erdelyi fejedelemsége mellett szállottak sorompóba, ki titkon szövetségre lépett velük, hogy kiforgathassa Rákóczyt a gyulafejevári székből. 1608 február elején már széltere hirdette *Bánffy Dénes* Erdélyben, hogy Báthory a hajdúk közé állott, de ugyilátszik ő maga sem igyekezett tovább titkolni a dolgot és február 13-án írott levelében nyíltan értésére adta a királyi biztosoknak, hogy a hajdukat magának kötelezte, parancsára felülnek s a mikor akarja le is szállanak, minden igyekezetében segítségére lesznek. Annak idején pedig, ha t. i. elfoglalja a fejedelmi széket, becsületesen kielégíti mindnyájokat.¹⁾ A nemesség azonban, főleg *Homonnay Bálint* és *Mágochy Ferencz* ösztönzésére tovább is fegyverkezett ellenük, a király nagyszámú zsoldos csapatok kiállítását ígérte, sőt állítólag Ausztria is felajánlott 2000 fegyverest a lázadás elnyomására.²⁾ Végezetre mégis a pozsonyi országgyűlés Mátyás főherczeg kívánságára *Illésházy Istvánt* és *Thurzó Györgyöt* bizta meg a hajduk lecsendesítésével, a kik — főleg mert *Homonnay, Széchy György* és *Némethy Gergely* is közbe vetették magukat — miután István fejedelem adta jószágait és kiváltságait visszanyerték, az 1608-ik év április havában le is tették a fegyvert, az országnak hűséget fogadtak s egy részük Mátyás főherczeg, más részük Báthory Gábor szolgálataiba állott.³⁾ Mindnyájan meg lehettek elégedve a dolgok rendjével, csak az egykori fejedelem, az öreg, beteges Rákóczy Zsigmond kesergett az ország romlásán, törököt és hajdút egyenlő mértékben gyűlölvén. «*Ez előtt az hajdú uram nem ülhetett az lapáton, de bezzeg most az asztagon is elülne*» — írja 1608 május 11-én *Thurzó Györgynek*. — «*Az szegény községnek nagy nyomoruságát, éhességet ha látná kd, elkeserednék . . A ki oka ez gonosz hajdúknak felke-*

¹⁾ Orsz. Levéltár. Act. Thurz. 51. nr. 9.

²⁾ U. o. Forgách levele Rákóczy Zsigmondhoz, 1608 febr. 18. (Rákóczy-ltár 1. cs.)

³⁾ U. o. Act. Thurz. fasc. 34. nr. 39. 51. nr. 59. 69. nr. 21. stb.

lésének, az az ember az Uristennek színét nem látja az utolsó napon. Az Istennek szent angyali ítélkik, az ég és föld leszen tanúbizonyság azok ellen.»

Kétségtelen dolog, hogy a hajdúk sok méltó panaszra adtak okot, de azt sem lehet tagadni, hogy hazánk történetében fontos missiót teljesítettek, és Bethlen Gábor, Rákóczy György, Thököly s a bujdosók harcaiban a *«magyar nemzet testi és lelki szabadságáért»* bőségesen ontott vérük, bűneikért engesztelő áldozatul szolgálhat.

Dr. KOMÁROMY ANDRÁS.